

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2018. gada 7. augustā *

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Kopējā lauksaimniecības politika – Tiešie maksājumi – Regula (ES) Nr. 1306/2013 – 93. un 94. pants – II pielikums – Savstarpēja atbilstība – Lauksaimniecības un vides apstākļi – Minimālās prasības – Īstenošana dalībvalstī – Pienākums uzturēt “kapu pieminekļus” – Apjoms

Lieta C-435/17

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Tartu Halduskohus* (Tartu Administratīvā tiesa, Igaunija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2017. gada 7. jūlijā un kas Tiesā reģistrēts 2017. gada 18. jūlijā, tiesvedībā

Argo Kalda Mardi talu

pret

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA).

TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], tiesneši J. Malenovskis [*J. Malenovský*], M. Safjans [*M. Saffjan*], D. Švābi [*D. Šváby*] un M. Vilars [*M. Vilaras*] (referents),

ģenerālvokāte: E. Šarpstone [*E. Sharpston*],

sekretārs: A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Argo Kalda Mardi talu* vārdā – M. Kõiva, vandeadvokaats,
- Igaunijas valdības vārdā – N. Grünberg, pārstāvis,
- Eiropas Komisijas vārdā – A. Sauka un E. Randvere, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2018. gada 7. jūnija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

* Tiesvedības valoda – igauņu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1306/2013 (2013. gada 17. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu (OV 2013, L 347, 549. lpp., un labojumi – OV 2014, L 61, 11. lpp.; OV 2016, L 130, 6. lpp., un OV 2017, L 327, 83. lpp.) 72. panta 1. punkta a) apakšpunkta, 93. panta 1. un 2. punkta, 94. panta un II pielikuma, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1307/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 (OV 2013, L 347, 608. lpp.), 4. panta 1. punkta b), c) un e) apakšpunkta interpretāciju.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Argo Kalda Mardi talu* un *Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet* (Lauksaimniecības reģistru un informācijas pārvalde) (turpmāk tekstā – “*PRIA*”) par prasītājam pamatlietā piešķirto tiešo maksājumu samazināšanu saistībā ar tādu prasību neievērošanu, kuras attiecas uz zemes labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Regula Nr. 1306/2013

- 3 Saskaņā ar Regulas Nr. 1306/2013 54. apsvērumu:

“[...] Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību, panākot to, ka atbalsta saņēmēji labāk izprot nepieciešamību ievērot šos pamatstandartus. [...] Pieredze liecina arī, ka vairākas prasības, kuras ietilpst savstarpējas atbilstības darbības jomā, nepietiekamā mērā attiecas uz lauksaimniecības darbību vai saimniecību teritoriju vai tās attiecas vairāk uz valsts iestādēm nekā uz atbalsta saņēmējiem. [...]”
- 4 Šīs regulas 2. panta 1. punkta c) un d) apakšpunktā ir noteikts:

“Šajā regulā:

[..]

c) “lauksaimniecības zeme” ir lauksaimniecības zeme Regulas (ES) Nr. 1307/2013 4. panta nozīmē;

d) “saimniecība” ir saimniecība Regulas (ES) Nr. 1307/2013 4. panta nozīmē, izņemot 91. panta 3. punktā paredzēto gadījumu [...]”.
- 5 Regulas Nr. 1306/2013 72. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir paredzēts:

“Katru gadu 67. panta 2. punktā minētais atbalsta saņēmējs iesniedz attiecīgi tiešo maksājumu pieteikumu vai maksājuma pieprasījumu par attiecīgo platībatkarīgo un ar dzīvniekiem saistīto lauku attīstības pasākumu, pēc vajadzības norādot:

a) visus saimniecības lauksaimniecībā izmantojamās zemes gabalus, kā arī lauksaimniecībā neizmantojamo zemi, par kuru tiek prasīts atbalsts saskaņā ar 67. panta 2. punktu.”

6 Minētās regulas VI sadaļā “Savstarpēja atbilstība” ir iekļauta I nodaļa “Darbības joma”, kurā ietilpst 91.–94. pants.

7 Šīs pašas regulas 91. pantā ir noteikts:

“1. Ja 92. pantā minētais atbalsta saņēmējs neievēro 93. pantā noteiktos savstarpējās atbilstības noteikumus, minētajam atbalsta saņēmējam piemēro administratīvu sodu.

2. Šā panta 1. punktā minēto administratīvo sodu piemēro tikai tad, ja neatbilstība ir tieši uz attiecīgo atbalsta saņēmēju attiecināmas darbības vai bezdarbības rezultāts un ja ir izpildīts viens vai abi no turpmāk minētajiem papildu nosacījumiem:

a) neatbilstība ir saistīta ar atbalsta saņēmēja lauksaimniecisko darbību;

b) ir skarta atbalsta saņēmēja saimniecības platība.

[..]

3. Šajā sadaļā piemēro šādas definīcijas:

a) “saimniecība” ir visas ražošanas vienības un platības, ko pārvalda 92. pantā minētais atbalsta saņēmējs un kas atrodas vienas dalībvalsts teritorijā;

b) “prasība” ir katra atsevišķā likumā noteiktā pārvaldības prasība, kas izriet no visiem II pielikumā minētajiem Savienības tiesību aktiem konkrētajā tiesību aktā un atšķiras pēc būtības no visām pārējām prasībām tajā pašā tiesību aktā.”

8 Regulas Nr. 1306/2013 93. panta 1. punkts ir izteikts šādi:

“Savstarpējās atbilstības noteikumi ietver Savienības tiesību aktos paredzētās obligātās apsaimniekošanas prasības un valsts līmenī noteiktos standartus attiecībā uz zemes labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, kā noteikts II pielikumā, šādās jomās:

a) vide, klimata pārmaiņas un zemes labi lauksaimniecības apstākļi;

b) sabiedrības, dzīvnieku un augu veselība;

c) dzīvnieku labturība.”

9 Saskaņā ar šīs regulas 94. pantu:

“Dalībvalstis nodrošina to, lai visās lauksaimniecības platībās, tostarp zemē, ko vairs neizmanto ražošanai, tiktu uzturēti labi lauksaimniecības un vides apstākļi. Dalībvalstis valsts vai reģiona līmenī nosaka minimālos standartus atbalsta saņēmējiem attiecībā uz zemes labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, pamatojoties uz II pielikumu un ņemot vērā attiecīgo apgabalu raksturīgās īpašības, tostarp augsnes un klimatiskos apstākļus, esošās lauksaimniecības sistēmas, zemes izmantošanu, augseku, lauksaimniecības praksi un saimniecību struktūru.

Dalībvalstis nenosaka tādas minimālās prasības, kas nav noteiktas II pielikumā.”

10 Minētās regulas II pielikumā “Savstarpējās atbilstības noteikumi saskaņā ar 93. pantu” ir iekļauts saraksts ar regulatīvām prasībām pārvaldības jomā un standarti zemes labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai.

- 11 Labu lauksaimniecības un vides apstākļu standarts, kas tiek saukts par “standartu LLVA 7” un kura galvenais priekšmets ir “Ainava, minimālais apsaimniekošanas līmenis”, ir izteikts šādi:

“Ainavas īpašību, tostarp attiecīgos gadījumos dzīvzogu, diķu, grāvju, rindās, grupās vai atsevišķi augošu koku, laukmaļu un terašu saglabāšana [..]”

Regula Nr. 1307/2013

- 12 Regulas Nr. 1307/2013 4. panta “Definīcijas un ar tām saistīti noteikumi” 1. punkta b), c) un e) apakšpunktā ir paredzēts:

“Šajā regulā piemēro šādas definīcijas:

[..]

- b) “saimniecība” ir visas lauksaimnieciskām darbībām izmantotās un lauksaimnieka apsaimniekotās vienības, kuras atrodas tās pašas dalībvalsts teritorijā;
- c) “lauksaimnieciska darbība” ir:
- i) lauksaimniecības produktu ražošana vai audzēšana, tostarp ražas novākšana, slaukšana, dzīvnieku audzēšana un turēšana lauksaimniecības nolūkiem,
 - ii) lauksaimniecības zemes uzturēšana noganišanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī, neveicot īpašus sagatavošanas darbus papildus parasto lauksaimniecības metožu un tehnikas izmantošanai, pamatojoties uz kritērijiem, kas dalībvalstīm jānosaka, balstoties uz Komisijas izveidotu satvaru, vai
 - iii) darbību minimums, ko nosaka dalībvalstis, lauksaimniecības zemēs, kuras tiek dabiski uzturētas noganišanai vai kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī;

[..]

- e) “lauksaimniecības zeme” ir platība, ko aizņem aramzeme, ilggadīgie zālāji un pastāvīgās ganības vai ilggadīgie stādījumi”.

Igaunijas tiesības

- 13 *Euroopa Liidu pōllumajanduspoliitika rakendamise seadus* (Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas piemērošanas likums) 32. panta 3. punktā ir noteikts:

“Prasības zemes labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai nosaka ar attiecīgajā jomā kompetentā ministra noteikumiem.”

- 14 Lauksaimniecības ministra 2015. gada 14. janvāra *pōllumajandusministri määrus nr. 4 “Maa heas pōllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded”* (lauksaimniecības ministra Noteikumi Nr. 4 “Prasības saistībā ar zemes labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanu”; turpmāk tekstā – “Noteikumi Nr. 4”) 3. panta 9. punkts ir formulēts šādi:

“Tāds nekustams kultūras piemineklis *muinsuskaitseadus* [Likuma par kultūras pieminekļu aizsardzību] 3. panta 2. punkta izpratnē, ko veido apbedījuma vieta, aizvēsturiska vieta, dobakmens, kulta vieta, ceļš vai tilts, kas atrodas uz lauksaimniecības zemes, ir jā saglabā.”

- 15 2015. gada 17. aprīļa *maaeluministri määrus nr 32* “*Otsetoetuste saamise üldised nõuded, ühtne pindalatoetus klimaa- ja keskkonnatoetus ning noore põllumajandustootja toetus*” (lauksaimniecības ministra Noteikumi Nr. 32 “Vispārējās prasības tiešo maksājumu, vienotā platībmaksājuma, klimata un vides maksājuma saņemšanai un atbalsts jauniem lauksaimniekiem”) 8. panta 1. punktā ir noteikts:

“Regulas [...] Nr. 1306/2013 [...] 92. pantā minētā maksājuma saņēmējs savā lauksaimniecības darbībā un visā lauku saimniecības platībā ievēro Noteikumos Nr. 4 [...] paredzētās prasības, kā arī regulatīvās prasības pārvaldības jomā, kuras ir publicētas atbilstoši Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas piemērošanas likuma 32. panta 2. punktam.”

- 16 *Muinsuskaitseeadus* (Likums par kultūras pieminekļu aizsardzību) 3. panta “Pieminekļu veidi” 2. punktā ir noteikts:

“Nekustamie kultūras pieminekļi var būt šādi atsevišķi objekti vai objektu kopumi:

- 1) seno laiku, viduslaiku un jauno laiku apmetnes, nocietinājumi, patvēruma vietas, kulta vietas, apbedījumu vietas, aizvēsturiskas vietas, dobakmeņi (*lohukivid*), ceļi, tilti, ostas un amatniecības vietas [..].”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 17 Prasītāja pamatlietā lūdza tai 2016. gadā piešķirt vienotu platībmaksājumu, kā arī maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi.
- 18 Pēc pārbaudes veikšanas *PRIA* 2016. gada 24. novembrī informēja prasītāju pamatlietā, ka tā ir pārkāpusi Noteikumu Nr. 4 4. pantu, jo arheoloģisku pieminekli veidojoši akmeņi, proti, senkapu akmens krāvums, kas atrodas lauksaimniecības zemes gabala malā, ir tikuši pārvietoti un novietoti lauka malā un ir izcirsti tur augošie krūmi. Tāpēc *PRIA* ierosināja samazināt pieprasīto maksājumu par 3 %.
- 19 *PRIA* 2016. gada 7. decembrī atbildēja uz prasītājas pamatlietā sniegtajiem iebildumiem, precizējot, ka pārkāptais pienākums patiesībā izriet no Noteikumu Nr. 4 3. panta un ka tas bija jāievēro tajā zemes platības daļā, kura ir ārpus lauksaimniecības zemes gabala un attiecībā uz kuru nav iesniegts atbalsta pieteikums.
- 20 Ar diviem 2016. gada 15. decembra lēmumiem *PRIA* par 3 %, proti, par attiecīgi 2554,94 EUR un 1161,34 EUR, samazināja prasītājai pamatlietā piešķirto vienoto maksājumu un maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi.
- 21 Ar 2017. gada 20. februāra lēmumu *PRIA* noraidīja prasītājas pamatlietā iesniegto sūdzību, uzskatot, ka tā bija kompetenta konstatēt tāda nekustama kultūras pieminekļa saglabāšanas pienākuma pārkāpumu, kurš atrodas uz lauksaimniecības zemes gabala, ka prasības ir jāizpilda attiecībā uz visu lauksaimniecības platību, tai skaitā to, par kuru nav pieprasīti nekādi maksājumi, ka tā ir pilnībā izvērtējusi apstākļus, kuru dēļ maksājumi ir samazināti, un ka nav noticis tiesību tikt uzklaustam pārkāpums.
- 22 2017. gada 23. martā prasītāja pamatlietā lūdza *Tartu Halduskohus* (Tartu Administratīvā tiesa, Igaunija) atcelt 2016. gada 15. decembra lēmumu un 2017. gada 20. februāra lēmumu, kā arī piespriest *PRIA* samaksāt summas, kuras, pamatojoties uz šiem lēmumiem, tai nebija samaksātas.

- 23 Prasītāja pamatlietā apgalvo, ka attiecīgie akmeņi nav kapuvieta un ka *PRIA* nav kompetenta konstatēt nekustama kultūras pieminekļa stāvokli. Tā apgalvo, ka *PRIA* nav izvērtējusi, vai prasītāja pamatlietā ir veikusi pārņemto darbību un vai pastāv attaisnojoši iemesli. Tā norāda, ka nav saprotams, kā ir noteikts administratīvais sods, jo *PRIA* ir izmantojusi novērtēšanas matricu, atsakoties no attiecīgā administratīvā akta pamatošanas, kas formālā ziņā esot prettiesiski.
- 24 Tā arī apgalvo, ka platība, kurā pārkāpums esot noticis, ir ārpus attiecīgā zemes gabala un nav daļa no tās lauku saimniecības. Secinot, ka tomēr pastāv pārkāpums, *PRIA* esot pārkāpusi Igaunijas konstitūcijas 23. un 32. pantu, jo pilnvarojošā norma nav pietiekami skaidra un noteikta. Tās ieskatā ar uzlikto administratīvo sodu ir pārkāpts *ne bis in idem* princips. Visbeidzot esot pārkāptas tās tiesības tikt uzklusītai, jo *PRIA* nav ņēmusi vērā tās argumentus.
- 25 *PRIA* lūdz noraidīt prasību un apgalvo, ka, pirmkārt, prasītāja pamatlietā pārbaudes laikā zināja par to, ka ir pārkāpti tās pienākumi, jo par šo jautājumu notika sarakste, ka, otrkārt, attiecīgais administratīvais akts ir formas ziņā tiesisks, jo prasītājai pamatlietā šajā ziņā ir sniegti skaidrojumi un tā tika arī uzklusīta, un ka, treškārt, secinājumi, kuru rezultātā ir pieņemts šis akts, ir izdarīti no šīs pārbaudes laikā iegūtajiem pierādījumiem.
- 26 *PRIA* precizē, ka attiecīgais arheoloģiskais piemineklis, kuru veido senkapu akmens krāvums, ir ierakstīts *Muinsuskaitseamet* (Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Igaunija) mājas lapā atrodamajā nacionālajā reģistrā. Šajā ziņā valstij esot paredzētas pirmpirkuma tiesības, kas ir ierakstītas zemesgrāmatā. Tā norāda, ka tā ir balstījies arī uz šiem aspektiem, lai pieņemtu apstrīdētos lēmumus. Tā piebilst, ka prasītāja pamatlietā maksājuma pieprasījumā ir norādījusi, ka tās ziņā ir ainavas elements, kas ir jāsauglabā. Tā uzskata, ka nav noticis *ne bis in idem* principa pārkāpums, jo administratīva rakstura un krimināltiesiska rakstura procesi nav kumulējami.
- 27 *PRIA* ieskatā maksājumu samazinājumu pamato vērtējums, kuru tā ir izdarījusi, izmantojot novērtēšanas matricu, un kurš ir atrodams pārbaudes aktā, – likme 3 % apmērā ir noteikta, ņemot vērā maksājumu apmēru, kā arī pārkāpuma smagumu un ilgumu.
- 28 Turklāt, tā kā attiecīgā zeme bija daļa no lauksaimniecības platības, tajā esot bijuši jāievēro labi lauksaimniecības un vides apstākļi.
- 29 Vispirms iesniedzējtiesa norāda, ka pamatlietā aplūkotā kapuvieta kā nekustams kultūras piemineklis ir klasificēta ar kultūras ministra 1997. gada 1. septembra Noteikumiem Nr. 59.
- 30 Minētā tiesa uzskata, ka Noteikumu Nr. 4 3. panta 9. punkta mērķis ir aizsargāt senkapu akmens krāvumus kā kultūras pieminekļus, taču no Savienības tiesībām nevar skaidri secināt, ka šāds mērķis ir arī Regulas Nr. 1306/2013 93. panta 1. punktam. Šīs regulas II pielikumā atrodamā rubrika “Ainavas īpašību saglabāšana” varētu attiekties tikai uz vides kā ekoloģiskas un bioloģiskas sistēmas, nevis kā kulturālas un vēsturiskas sistēmas saglabāšanu.
- 31 Minētā tiesa norāda, ka prasītāja pamatlietā zemi, uz kuras atrodas kapuvieta, nav izmantojusi kā lauksaimniecības zemi un nav par to pieprasījusi maksājumus.
- 32 Visbeidzot, neesot iespējams skaidri noteikt, vai prasības par zemes labu lauksaimniecības un vides stāvokli ir piemērojamas visām lauku saimniecībām.
- 33 Šādos apstākļos *Tartu Halduskohus* (Tartu Administratīvā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai tāda prasība saglabāt senkapu akmens krāvumus (*kivikalmed*), kuru dalībvalsts izvirza personai, kas iesniedz pieteikumu par vienoto platībmaksājumu, kā arī maksājumu par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi, un kuras neievērošanas gadījumā tiek piemērots [Komisijas

Deleģētās regulas (ES) Nr. 640/2014 (2014. gada 11. marts), ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā (OV 2014, L 181, 48. lpp.)] 39. pantā noteiktais administratīvais sods – maksājumu samazinājums par 3 % –, atbilst [...] Regulas Nr. 1306/2013 93. panta 1. punktam un 94. pantam, kā arī tās II pielikumā noteiktajiem minimālajiem standartiem?

- 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir noliedzoša, vai personai, kura iesniedz pieteikumu vienotajiem platībmaksājumiem, kā arī maksājumiem par klimatom un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi, saskaņā ar [...] Regulas Nr. 1306/2013 [...] 72. panta 1. punkta a) apakšpunktu, 91. panta 1. un 2. punktu, 93. panta 1. punktu un 94. pantu, kā arī [...] Regulas Nr. 1307/2013 [...] 4. panta 1. punkta b), c) un e) [apakšpunktu] prasības par labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, lai novērstu administratīvā soda piemērošanu, ir jāievēro visā saimniecībā vai arī tikai tajā lauksaimniecības platībā, par kuru ir konkrēti pieprasīts maksājums?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 34 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Regulas Nr. 1306/2013 93. panta 1. punkts, 94. pants un II pielikums ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj, ka dalībvalsts kā standartu šajā II pielikumā minēto labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai paredz, ka uz lauksaimniecības zemes ir jā saglabā senkapu akmens krāvumi, kuru pārvietošana rada šāda standarta pārkāpumu un tādējādi – attiecīgajam lauksaimniekam pienākošos maksājumu samazināšanu.
- 35 Ir jāatgādina, ka Tiesa ir nospriedusi, ka uzdevums raudzīties, lai lauksaimniecības zeme tiktu uzturēta, ievērojot labus lauksaimniecības un vides apstākļus, ir dalībvalstīm, kuras valsts vai reģionālā līmenī nosaka minimālās prasības attiecībā uz labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, pamatojoties uz spēkā esošo regulu pielikumā izklāstīto sistēmu, ņemot vērā attiecīgo apgabalu specifiskās īpašības (pēc analogijas skat. spriedumu, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 25. punkts).
- 36 Kaut arī tādējādi dalībvalstīm, definējot šīs prasības, ir jāievēro minētajā pielikumā noteiktais, tajā tomēr, izmantojot vispārīgus jēdzienus un frāzes, dalībvalstīm ir paredzēta zināma rīcības brīvība attiecībā uz šo prasību konkretizēšanu (pēc analogijas skat. spriedumu, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 26. punkts).
- 37 Turklāt jau no frāzes “labi lauksaimniecības un vides apstākļi” formulējuma vien izriet, ka dalībvalstis var noteikt labus lauksaimniecības un vides apstākļus vides mērķiem (pēc analogijas skat. spriedumu, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 27. punkts).
- 38 Šie principi, kas ir izstrādāti, lai interpretētu Padomes Regulas (EK) Nr. 1782/2003 (2003. gada 29. septembris), ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, un groza Regulas (EEK) Nr. 2019/93, (EK) Nr. 1452/2001, (EK) Nr. 1453/2001, (EK) Nr. 1454/2001, (EK) Nr. 1868/94, (EK) Nr. 1251/1999, (EK) Nr. 1254/1999, (EK) Nr. 1673/2000, (EEK) Nr. 2358/71 un (EK) Nr. 2529/2001 (OV 2003, L 270, 1. lpp.), 5. panta 1. punktu, ir attiecināmi arī uz Regulas Nr. 1306/2013 94. panta, kura saturs ir līdzīgs, interpretāciju.

- 39 Atbilstoši pēdējās minētās regulas 93. pantam standarti labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai ir daļa no savstarpējās atbilstības noteikumiem, kuri, kā tas ir paredzēts minētās regulas 91. pantā, ir jāievēro – pretējā gadījumā tiek piemērots administratīvs sods. Šie standarti ir noteikti valsts līmenī, iekļauti šīs pašas regulas II pielikumā un attiecas it īpaši uz vides jomu.
- 40 Regulas Nr. 1306/2013 94. pantā dalībvalstīm ir uzlikts pienākums valsts vai reģionālajā līmenī noteikt minimālos standartus, kuri atbalsta saņēmējiem ir jāpiemēro labu lauksaimniecības un vides apstākļu jomā, pamatojoties uz šīs pašas regulas II pielikumu.
- 41 Tāpat kā tas bija paredzēts Regulas Nr. 1782/2003 IV pielikumā, standartā LLVA 7, kurš ir iekļauts Regulas Nr. 1306/2013 II pielikumā un kura galvenais priekšmets ir “Ainava, minimālais apsaimniekošanas līmenis”, šajā ziņā ievērojamo prasību un standartu skaitā ir iekļauta ainavas īpašību saglabāšana. Pēdējās minētās regulas II pielikumā paredzēto ainavas īpašību skaitā ir dzīvzogi, dīķi, grāvji, rindās, grupās vai atsevišķi augoši koki, laukmales un terases.
- 42 Šajā gadījumā ir jānosaka, vai senkapu akmens krāvums – kā to uzskata Igaunijas valdība un Komisija – var tikt kvalificēts kā “ainavas īpašība”, uz kuras saglabāšanu attiecas Regulas Nr. 1306/2013 II pielikumā izklāstītie standarti.
- 43 Tā kā jēdziens “ainavas īpašības” Regulā Nr. 1306/2013 nav definēts, tad – kā to darījusi ģenerāladvokāte savu secinājumu 26. punktā – tas ir jāinterpretē, ņemot vērā tā parasto nozīmi, kā arī kontekstu, kādā tas parasti tiek lietots (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 34. punkts).
- 44 Šajā ziņā ir jānorāda, ka jēdziena “ainavas īpašības” ierobežota interpretācija, izslēdzot cilvēka darbības rezultātā radušos elementus, būtu pretrunā dalībvalstīm piešķirtajai rīcības brīvībai atbilstoši šīs regulas 94. pantam noteikt obligātās prasības attiecībā uz labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 37. punkts).
- 45 Šajā ziņā Tiesa ir nospriedusi, ka ainavas īpašības ir vides fiziskās sastāvdaļas un šo īpašību saglabāšanas prasībām ir jāveicina to kā fizisku sastāvdaļu saglabāšana (spriedums, 2009. gada 16. jūlijs, *Horvath*, C-428/07, EU:C:2009:458, 41. punkts).
- 46 Senkapu akmens krāvumu saglabāšana palīdz saglabāt dalībvalsts kultūras un vēsturisko mantojumu kā vides fiziskas sastāvdaļas.
- 47 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr. 1306/2013 93. panta 1. punkts, 94. pants un II pielikums ir jāinterpretē tādējādi, ka tie pieļauj, ka dalībvalsts kā standarta šajā II pielikumā minēto labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai paredz, ka uz lauksaimniecības zemes ir jāzaglabā senkapu akmens krāvumi, kuru pārvietošana rada šāda standarta pārkāpumu un tādējādi – attiecīgajam lauksaimniekam pienākošos maksājumu samazināšanu.

Par otro jautājumu

- 48 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa vaicā, vai Regulas Nr. 1306/2013 72. panta 1. punkta a) apakšpunkts, 91. panta 1. un 2. punkts, 93. panta 1. punkts un 94. pants, kā arī Regulas Nr. 1307/2013 4. panta 1. punkta b), c) un e) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pienākumi saistībā ar labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem ir jāievēro visā lauku saimniecībā vai tikai lauksaimniecības zemē, par kuru konkrēti ir pieprasīts atbalsts.
- 49 Šajā ziņā Regulas Nr. 1306/2013 91. panta 2. punktā ir paredzēts, ka savstarpējās atbilstības noteikumu neievērošanas gadījumā administratīvs sods tiek uzlikts tostarp tad, ja ir skarta atbalsta saņēmēja lauku saimniecības platība; saimniecība šīs regulas VI iedaļas, kurā šī norma ietilpst, nolūkos minētās regulas

91. panta 3. punkta a) apakšpunktā ir definēta kā visas ražošanas vienības un platības, kuras pārvalda tostarp tiešos maksājumus saņemošais atbalsta saņēmējs un kuras atrodas vienas un tās pašas dalībvalsts teritorijā.

- 50 Šīs pašas regulas 93. un 94. pantā ir atsauces uz visām saimniecības ražošanas platībām. Līdz ar to šajā 93. pantā ir precizēts savstarpējās atbilstības noteikumu saturs, atsaucoties tostarp uz zemes labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, kas ir jāsaprot kā visa vienas saimniecības lauksaimniecības zeme. Runājot par 94. pantu, tajā dalībvalstīm ir likts nodrošināt, lai visās lauksaimniecības platībās, tostarp zemē, kas vairs netiek izmantota ražošanai, tiktu uzturēti labi lauksaimniecības un vides apstākļi.
- 51 Ir jākonstatē, ka, runājot par savstarpējās atbilstības noteikumu ievērošanu un, konkrētāk, par labu lauksaimniecības un vides apstākļu ievērošanu, nevienā no šīm normām nav paredzēta atšķirība starp lauksaimniecības platībām, par kurām ir iesniegts atbalsta pieteikums, un platībām, par kurām tas nav iesniegts.
- 52 Tāpēc pašam savstarpējās atbilstības sistēmas mērķim – kurš atbilstoši Regulas Nr. 1306/2013 54. apsvērumam ir veicināt ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību – būtu pretrunā, ja savstarpējās atbilstības noteikumu ievērošana tiktu prasīta tikai attiecībā uz tādām lauksaimniecības zemes platībām, par kurām ir pieprasīts atbalsts.
- 53 Proti, pirmkārt, no šiem noteikumiem izrietošajām prasībām atbilstoši šīs regulas 54. apsvērumam ir jābūt saistītām ar lauksaimniecības darbību vai lauku saimniecības zemi, un tas nozīmē, ka minētie noteikumi ir jāievēro arī tajā zemē, kura vairs netiek izmantota lauksaimniecības ražošanas nolūkos, kā tas ir paredzēts minētās regulas 94. pantā.
- 54 Otrkārt, ja minēto noteikumu neievērošana tiktu sodīta tikai tad, kad tā skar lauksaimniecības platību, par kuru ir pieprasīts atbalsts, pastāvētu risks, ka lauksaimnieki apietu savstarpējās atbilstības noteikumus. Kā ģenerāladvokāte norāda savu secinājumu 58. punktā, šajā ziņā pietiktu ar to, ka lauksaimnieks savā atbalsta pieteikumā noteiktā gadā neiekļautu lauksaimniecības platību, uz kuras atrodas viņa darbībai traucējoša ainavas īpašība, ko viņš varētu pārvietot vai nojaukt, un pēc tam nākamajā gadā iekļautu šo platību savā atbalsta pieteikumā, kā rezultātā viņam netiktu piemērots nekāds administratīvs sods.
- 55 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Regulas Nr. 1306/2013 72. panta 1. punkta a) apakšpunkts, 91. panta 1. un 2. punkts, 93. panta 1. punkts un 94. pants, kā arī Regulas Nr. 1307/2013 4. panta 1. punkta b), c) un e) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka Regulā Nr. 1306/2013 paredzētie pienākumi saistībā ar labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem ir jāievēro visā lauku saimniecībā, nevis tikai lauksaimniecības platībā, par kuru konkrēti ir pieprasīts atbalsts.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 56 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (trešā palāta) nospriež:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1306/2013 (2013. gada 17. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu 93. panta 1. punkts, 94. pants un II pielikums**

ir jāinterpretē tādējādi, ka tie pieļauj, ka dalībvalsts kā standartu šajā II pielikumā minēto labu lauksaimniecības un vides apstākļu nodrošināšanai paredz, ka uz lauksaimniecības zemes ir jāaglabā senkapu akmens krāvumi, kuru pārvietošana rada šāda standarta pārkāpumu un tādējādi – attiecīgajam lauksaimniekam pienākošos maksājumu samazināšanu.

- 2) Regulas Nr. 1306/2013 72. panta 1. punkta a) apakšpunkts, 91. panta 1. un 2. punkts, 93. panta 1. punkts un 94. pants, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1307/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009, 4. panta 1. punkta b), c) un e) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka Regulā Nr. 1306/2013 paredzētie pienākumi saistībā ar labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem ir jāievēro visā lauku saimniecībā, nevis tikai lauksaimniecības platībā, par kuru konkrēti ir pieprasīts atbalsts.

[Paraksti]